

№ 40: СТАРІСТЬ

Не відкидай мене, коли постаріюсь

КОСТЯНТИН МОСКАЛЕЦЬ

31 ЛИПНЯ 2019

«Я досягнув біблійного віку; доволі дивне відчуття для людини, яка в молодості ніколи не сподівалася дожити навіть до тридцяти», – розпочинає щоденник Ернст Юнгер, якому виповнилося 70 років.

Фото: Paolo Barretta - I am Winter

Похилий вік – дивина не тільки для Юнґера. Інколи здається, що навіть цей день неможливо дожити до кінця, який уже там біблійний вік. Але одного знаменного дня з плетива мікротріщин, що ледь помітно, та наполегливо роками засновували знайоме обличчя в дзеркалі, виринає невідомий лик: не той, ким ти був, а той, ким ти став. Це вже з ним доведеться звікувати решту життя. Від нього нікуди подітися. Віднині старість повсюдно й повсякчасно буде пов'язана з твоїм усталеним «я», стане твоєю невід'ємною складовою та зримим підсумком. У певному сенсі відтепер ти і є старістю, втіленою з поняття у феномен. Не абстрактною темою для роздумів або чужою, зазвичай байдужою й нудною проблемою з пересуванням і забуванням, а своєю й рідною кондицією – своєрідною, якщо можна так сказати. Скасувати віддзеркалення, вистрибнути з себе, відмолодитися неможливо за визначенням. «Невже це ти?» – з острахом і легкою гидливістю питає себе заплутана в тенетах зморщок душа, коли її застає громоподібне мовчання фатальної миті розминання з дотеперішніми уявленнями про власну ідентичність.

«Я міг п'ятдесят разів відтиснутися від підлоги й не задихатися, – пояснює дзеркалу старий чоловік. – Тепер мені важко піднятися сходами на четвертий поверх, мушу кілька разів зупинятися, щоб перевести подих. Я міг пробігти десять кілометрів у повному бойовому спорядженні. Тепер нелегко принести трілітровий слоїк молока з базару й поставити в холодильник. Часом слоїк розбивається, бо затяжкий для моїх слабких рук. І я тоді кілька днів сиджу без молока, а так хочеться хоч би чашечку... Мій робочий день тривав вісімнадцять годин, і коли вже світало за вікном, вклатися спати не хотілося, бо творчі ідеї переповнювали бадьору свідомість, вимагаючи негайної реалізації. Тепер постійно хочу прилягти, відпочити й забуваю все вряд. Скоро забуду, як мене звати. А ще було в мене повно друзів і рідних, моїх екзистенційних розширень, як сказали б тепер, могутньої підтримки та слушної поради у скрутних ситуаціях. Не лишилося вже нікого, я всіх пережив, залишившись сам на сам із чужими дужими людьми, для яких я немов чудовисько. І вони мені непотрібні так само, як я їм, але вряди-годи, знаєш, дзеркало, так кортить по-людськи перекинутись із ними словом. Я більше нічого не можу. Невже це я? І що тепер буде далі зі мною отаким?»

Як не згадати тут благальний зойк до Бога, навіки закарбований у гірких віршах 70-го псалма: «Не відкидай мене, коли постаріюсь, не покидай мене, коли зникне моя сила»? Як наодинці опиратися нелюдському натиску немічності, давати собі раду з приходом численних хвороб, адаптуватися до дедалі гіршого зору і слуху, дедалі тяжчих проблем із пам'яттю, чим заспокоювати непотамований голод спілкування, гостру потребу ще раз переповісти, схлипуючи, затинаючись і повторюючись, усім до найменших подробиць відому історію про день перемоги чи першого причастя? Коли поруч тільки телевізор, це дзеркало навпаки, та й він не слухає тебе, а невтомно розповідає щодалі огидніші й похмуріші вісті, зокрема про те, що світ занадто перенаселений старими людьми, вони всім заважають і їх нема як утримувати,

тож чи не час нам закликати усміхнену тітоньку Евтаназію зі шприцом у руці, яка легко й безболісно допоможе перетворити тебе – і тебе – і якщо поталанить дожити до старості (чи все-таки правильніше буде сказати «не поталанить»?) – тебе також – на першокласний компост і гумус для грядок. Авжеж, старих людей завжди подостатком, а от гумусу постійно бракує.

Старість – це наша вечірня жертва, і Податель віку людського не знехтує нею.

Утім, на всі ці драматичні й часто неминучі в сьогоднішньому світі речі можна поглянути й по-іншому. Багатьом справді не судилося дожити до старості та звідати її смак, що саме для них міг би виявитися надміру гірким. А численні старі люди закінчують життєвий шлях у родинному колі, оточені любов'ю й піклуванням. Є й поодинокі щасливці, які, згадуючи слова іншого псалма, «й на старість плодовиті будуть, будуть ядерні й соковиті». Для них похилий вік – це по-своєму містичний досвід, який неможливо пізнати інакше, аніж постарівши. Як і кожен містичний досвід, він цікавий насамперед тим, що відбувається з тобою, а не з кимось іншим. І тоді можна помітити, що старість – це все-таки не крапка, а двокрапка: вона, як і людина загалом, є тільки мостом, а заразом і дороговказом до виходу з відбитого в дзеркалі вироку. Виходом до Того, Хто благословив тебе прийти сюди й виконати земну місію саме в отаких історичних обставинах, в отакій формі, неодмінною умовою якої був не тільки схід і розквіт, а й захід та згасання, в'янення. Завдяки старості ми відчуваємо солідарність із міріадами істот, не тільки людей, що вже старіли колись до нас і постаріють згодом, розуміючи цю пору як частину задуму Творця. Старіють звірі і птахи, дерева старіють, і навіть зірки й галактики. Сідаючи за обрій, старіючи, сонце ще раз озирається на перейдений шлях, бачачи його в світлі істини, і багряна заграва заходу – не менш велична та красива за пурпурову феєрію світання, а кора на височенних соснах, що курять небові пахощі живиці, надвечір так само золота, як і вранці. Старість – це наша вечірня жертва, і Податель віку людського не знехтує нею.

Коли Юнг'єру виповнилося 70, він із коханою дружиною Штірляйн вирушив у подорож океаном до Південно-Східної Азії. Далі були Корсика, Португалія й Ангола, Італія, Ісландія й Канарські острови. Його щоденник, «70 минуло» – розкішна картина цієї призахідної мандрівки, написана розумним і жвавим, дотепним і спостережливим, анітрохи не старим духовно чоловіком. Він зустрічає численних давніх друзів, розкиданих по найдальших закутках світу, пише книжку, полює на рідкісних комах для неозорої ентомологічної колекції, купається в усіх морях і

океанах, які тільки трапляються, уважно оглядає фрески у стародавніх церквах Рима, пригощає філіппінських дітлахів цукерками. Янось увечері в Агадірі він за келихом вина приязно бесідує з ровесником-французом, шанувальником його творчості. Під час Першої світової війни вони перестрілювалися, прагнучи вбити один одного, тепер-от проголошують тости за здоров'я. Читаючи сторінки щоденника, не перестаєш захоплюватися високою і ясною, як у Юнгера, старістю. А попереду на нього чекало ще понад тридцять років життя, нові книжки й подорожі, вдячна любов до вірної Штірляйн і, як фінальний акорд, навернення в католицизм у 101 рік. «Я теж почував себе старим, але це минає. Я думав, що сто років – це дуже багато. Але тепер, коли сиджу тут, читаю, оточений книжками, я цих років не відчуваю», – сказав письменник в останньому інтерв'ю.

Тому не треба боятися старості, треба старіти чимдалі більше і глибше, подорожуючи, читаючи, пишучи. А ще – люблячи й молячись, що, врешті, є одним і тим самим актом. І тоді, вже на тому боці небесного океану ми зрозуміємо, що так насправді Бог ніколи нас і не покидав; а кому й здавалося, що покидав, тим Він сам обітре кожну сльозу їхню.